

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА
АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА
АРХІТЕКТУРИ

Кафедра Архітектури будівель та споруд

Методичні рекомендації

з навчальної дисципліни Основи типологічного аналізу та наукових досліджень в архітектурі та містобудуванні

до практичних занять

для студентів освітньо-наукової програми
«Архвтектура будівель та споруд»
за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»

Освітній рівень - другий (магістерський)

ОДЕСА - 2021

Укладачи: Мержієвська Н. Ю., канд. арх., доцент кафедри архітектура будівель та споруд Архітектурно-художнього інституту ОДАБА, Єрмуракі О.І. асистент кафедри архітектура будівель та споруд Архітектурно-художнього інституту ОДАБА.

Рецензенти: Яровий В.А. кандидат архітектури, заслужений архітектор України
Сапунова М.Ю. кандидат архітектури, доцент кафедри образотворчого мистецтва Архітектурно-художнього інституту ОДАБА

Методичні вказівки призначені для виконання практичної роботи з дисципліни «Основи типологічного аналізу та наукових досліджень в архітектурі та містобудуванні». Викладено етапи дослідження, склад та тематика практичних занять. Наведено рекомендації з підготовки до контрольних робіт.

Викладено основні положення організації та методики проведення типологічного аналізу в архітектурі для проведення дослідницької та проектної роботи. Розглянуто соціально-економічні, містобудівні, функціональні, художні фактори формування типологічного дослідження. Зв'язок сучасних тенденцій у розвитку всесвітньої архітектури та динаміка трансформацій у типології від середовища на макрорівні дослідження до еволюції типології архітектури будівель та споруд.

Відповідальний за випуск: Уреньов В. П. Завідуючий кафедрою архітектури будівель та споруд, доктор архітектури, професор

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. Основи системного типологічного аналізу	5
1. 1. Теоретичні основи типологічного аналізу в архітектурі, поняття властивості	5
1. 2. Архітектурне дослідження та інформаційні технології Класифікаційна методика дослідження	6
РОЗДІЛ II. Фактори архітектурного типологічного аналізу	10
2.1. Головні фактори архітектурного дослідження, вплив на формування архітектурних типологічних особливостей	10
2.2. Роль та комплексний аналіз середовища у складі типологічного дослідження в архітектурі	11
РОЗДІЛ III. Методи комплексного архітектурного дослідження	13
3.1. Структура типологічного дослідження в архітектурі, функціональні системи архітектурних об'єктів, натурні обстеження	13
3.2. Методи комплексних архітектурно-планувальних досліджень, композиційно-стилістичних, простір та облік в архітектурі	13
3.3. Принципи архітектурних досліджень у містобудуванні	14
3.4. Оформлення результатів дослідження	14
Питання для поточного контролю на практичних заняттях	17
Список рекомендованої літератури	18
Список використаних джерел.	19

ВСТУП

Завдяки типологічному аналізу в архітектурі результати наукового дослідження формують системний підхід у вивченні того чи іншого типу, рекомендації що до його подальшого розвитку та вдосконалення функціонально-планувальної структури, систему виділення типів середовища та об'єднати сучасну теорію та практику архітектури.

Метою викладання курсу є опанування сучасними принципами та методами дослідження, формування основних висновків типологічного аналізу в архітектурі в цілому і його складових структур, понять, методів та системи факторів дослідження та головних результатів.

Формування системи архітектурного аналізу в визначенні новизни існуючих різноманітних типологічних та архітектурно-планувальних рішень при будівництві та реконструкції базується на вивченні головних ознак типів - питань містобудування, функціональних особливостей, кліматичних особливостей, матеріалознавства, конструкцій будівель та споруд, історичні аспекти архітектурного проектування.

Сучасна архітектурна типологія обґрунтовано формулює основні принципи формування нових типів будівель та споруд уразі системного аналізу сучасних форм від мікро- до макро- рівня, визначає класифікацію та номенклатуру типів.

Метою програми дослідження є виявлення усіх факторів впливу на трансформації у сучасній типології. створення більш уточнюючих систем та документів, сприятливих умов для подальшого розвитку архітектури, забезпечення належного рівня та вдосконалення проектування та будівництва, належного використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті.

Структура типологічного дослідження націлена на вивчення прийомів формування по типологічним ознакам та особливостям, розробити систему варіантів та виділити набір можливих чи основних функцій об'єкту дослідження, взаємозв'язок цих функцій, їх вплив на основні рішення об'ємно – планувальної структури об'єкту дослідження, конструктивні особливості.

В системі планування сучасного міста важливо розробити систему комплексної методології та алгоритмі вивчення та відродження історичного обліку та індивідуальності забудови, її своєрідності.

РОЗДІЛ І. Основи системного типологічного аналізу.

1.1. Теоретичні основи типологічного аналізу в архітектурі, поняття властивості.

1.1.1. Мета та завдання курсу.

1.1.2. Типологія як наука: теоретична довідка, визначення категорії.

1.1.3. Задачі типологічного аналізу, історичні аспекти.

1.1.1. Мета та завдання курсу

Метою викладання курсу є опанування сучасними принципами та методами дослідження, формування основних висновків типологічного аналізу в архітектурі в цілому і його складових структур, понять, методів та системи факторів дослідження та головних результатів.

Завдання курсу відповідають вимогам кваліфікаційної характеристики для студентів третього рівня навчання.

Головною задачею курсу є вивчення методів дослідження, головної мети дослідження, інформаційного забезпечення, оволодіння інструментарієм, методикою розробки комплексного аналізу, постановки головних питань, формування головних результатів дослідження, їх новизна у подальшому вивченні та використання на практиці проектування.

1.1.2. Типологія як наука: теоретична довідка, визначення категорії.

Типологія – це універсальний метод вивчення форм та їх систем наукового значення, виникла в усіх видах наук та вивчає структури та їх системи. Типологія, як метод у сучасному розумінні, дозволяє систематизувати вивченні форми, дає можливість об'єднання їх по загальних ознаках та дає можливість формування нових інноваційних типів форм, споруд та їх подальший розвиток. Для сучасної архітектури характерна величезна кількість форм та трансформацій, стилістичних напрямків, параметрів, функцій, особливостей формування середовища. Тому архітектурна типологія як система – це інструмент подальшого розвитку та вдосконалення, взаємозв'язку типів в архітектурі, їх універсалізація у сучасному розумінні.[4]

1.1.3. Задачі типологічного аналізу, історичні аспекти

Формування системи архітектурного аналізу в визначенні новизни існуючих різноманітних типологічних та архітектурно-планувальних рішень при будівництві та реконструкції базується на вивченні головних ознак типів - питань містобудування, функціональних особливостей, кліматичних

особливостей, матеріалознавства, конструкцій будівель та споруд, історичні аспекти архітектурного проектування та складається з таких напрямків:

- загальні питання методики наукових досліджень [5];
- основний інструментарій виявлення головних критеріїв об'єкту дослідження;
- існуючі нормативні документи;
- технологічні та конструктивні особливості в архітектурі;
- інші фактори впливу на формування типології в архітектурі (кліматичні, економічні та ін.)
- сучасними знаннями з методики формування наукового дослідження в архітектурі;
- методикою пошуку найбільш ефективних рішень для складання головних висновків та подальшого проектування;
- виявлення найбільш ефективні методи, рішення та висновки дослідження;
- науковий пошук, формування факторів та їх аналіз;
- прогнозувати вплив головних факторів на типологічні особливості об'єктів архітектури та результати можливого впровадження при подальшому розвитку дослідження;
- скласти головні висновки дослідження з урахуванням подальшого розвитку в напрямку проектування та будівництва, вміння оформити дослідження.

1.2. Архітектурне дослідження та інформаційні технології

Класифікаційна методика дослідження

1.2.1. Системний аналіз при дослідженні та зміст програми дослідження

1.2.2. Моделі інформаційно-аналітичного пошуку, приклади аналізу типологічних трансформацій.

1.2.1. Системний аналіз при дослідженні та зміст програми дослідження

Сучасна архітектурна типологія обґрунтовано формулює основні принципи формування нових типів будівель та споруд уразі системного аналізу сучасних форм від мікро- до макро- рівня, визначає класифікацію та номенклатуру типів, їх подальший розвиток. [6]

- формування апріорної типології – збір першої частини типообразуючих ознак та особливостей ;
- визначення основних предметів типологічного аналізу;
- формування системи подібних класифікаційних ознак ;
- алгоритм систематизування об'єктів по однорідних ознаках – вибір методу аналізу;
- вибір прийомів виділення типологічних елементів, індифікація.

Наприклад, з урахуванням особливих ознак художніх характеристик, функціонального зонування, групування приміщень, конструктивно-технічних особливостей, за цінністю забудови та ін.

Таблиця 1. Алгоритм типологічного аналізу історичної забудови

<p><i>Історико-художній аспект</i> <i>(типологічний аналіз з точки зору цінності забудови)</i></p>	<p><i>Класифікація історична</i></p>	<p><i>Характеристики якості структури; капітальності стану; ступінь збереження;</i></p>	
	<p><i>Містобудівний аспект</i></p>		
	<p><i>Структура, нейтральна по відношенню до середовища</i></p>		
	<p><i>Фонова характеристика, яка не містить цінність</i></p>		
<p><i>За основними типологічними принципами; за функцією; за архітектурно-конструктивними особливостями</i></p>	<p><i>Досліджуваний потенціал середи</i></p>	<p><i>цінність окремих елементів</i></p>	
	<p><i>Багатофункціональні комплекси</i></p>		
<p><i>Середовищний аспект визначення меж досліджуваної структури</i></p>	<p><i>Об'єкт розміщений в охоронній зоні; зона обмеженого будівництва</i></p>		<p><i>Основні типологічні визначення: перші висновки; прийомі зміння типологічної моделі структури</i></p>
	<p><i>В малоцінної забудови</i></p>		
	<p><i>На вільній території</i></p>		
<p><i>ТЕП</i></p>	<p><i>Визначення потенціалу структури; території з точки зору кількісних характеристик об'єкту, можливість використання суміжних територій</i></p>		

1.2.2. Моделі інформаційно-аналітичного пошуку, прикладі аналізу типологічних трансформацій.

- Визначення актуальності теми, мети дослідження
- Формування розділів дослідження та інформаційних джерелі
- Аналіз існуючого науково – дослідницького матеріалу та проектного досвіду
- Узагальнення досвіду, метод порівняльного аналізу
- Вивчення статистичних даних та порівняльний аналіз
- Значення та форми анкетування в типологічному дослідженні
- Зв'язок з науковими програмами
- Визначення меж дослідження

РОЗДІЛ II. Фактори архітектурного типологічного аналізу

2.1. Головні фактори архітектурного дослідження, вплив на формування архітектурних типологічних особливостей.

Незважаючи на великий дослідницький досвід у галузі вивчення архітектурної типології та типологічного аналізу питання формування нових типів споруд та вплив сучасних тенденцій розвитку архітектури та містобудування на формування типологічних особливостей споруд та необхідність відтворення методології та систематизації типологічного аналізу в архітектурі залишаються актуальними. Існуючі нормативні документи не відображають специфіку проектування сучасних споруд та їх комплексів. Відсутні науково обґрунтовані рекомендації з системи та функціонально-планувальної організації багатьох сучасних типів в архітектурі. Сучасний досвід теорії та науки в архітектурі повинен конспектувати і аналізувати тенденції та сучасний досвід в практиці.

Метою програми дослідження є виявлення усіх факторів впливу на трансформації у сучасній типології. створення більш уточнюючих систем та документів, сприятливих умов для подальшого розвитку архітектури, забезпечення належного рівня та вдосконалення проектування та будівництва, належного використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті[7].

- Соціально-економічні передумови формування предмету дослідження
- Сучасні тенденції розвитку та принципи взаємозв'язку у межах дослідження
- Містобудівні системи, ознаки, етапи дослідження
- Архітектурно-містобудівні фактори
- Кліматичні умови впливу на формування типу
- Основні характеристики територій та зонування
- Вивчення існуючого виробництва та профіль міста

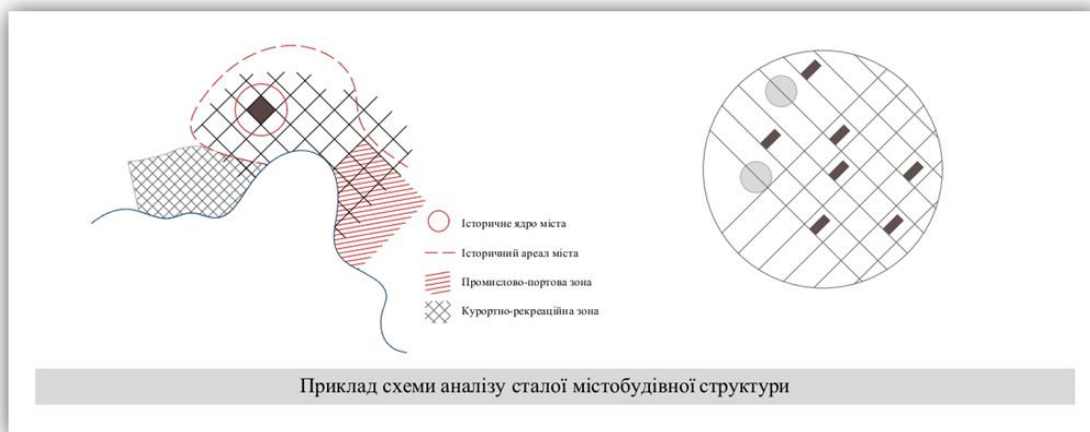

Рис.1. Приклад схеми аналізу сталої містобудівної структури

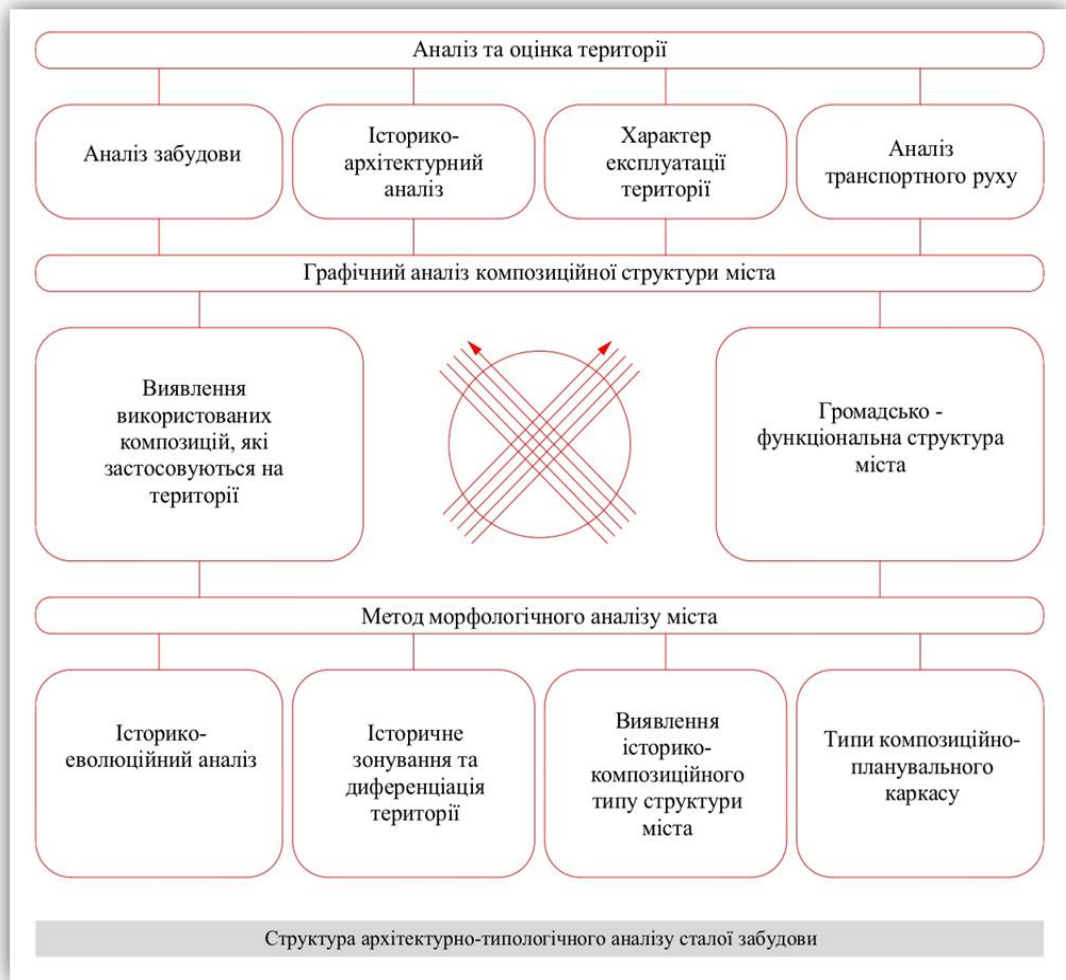

Рис.2. Структура архітектурно-типологічного аналізу сталої забудови

2.2. Роль та комплексний аналіз середовища у складі типологічного дослідження в архітектурі.

Метою програми дослідження є виявлення усіх факторів впливу на систему існуючих природних ресурсів, сформованих поселень, комунікацій та територіальних зонувань. Створення більш уточнюючих систем дослідження та документів, сприятливих умов для подальшого розвитку територій, обговорювання та вирішення питань екології, питання дефіциту територій та вдосконалення принципів взаємодії нових типів споруд з сталим середовищем, забезпечує належний рівень та вдосконалення проектування та будівництва, належного використання та функціонального зонування територій та їх подальшого розвитку[1].

- Природне середовище, основні ознаки, фактори
- Штучне архітектурне середовище
- Характер взаємодії с середовищем у межах дослідження
- Дослідження середовища макрорівня
- Територіальні ресурси, районування територій
- Проблеми збереження та відновлення природних компонентів

- Загальні архітектурно – містобудівні прийоми розміщення у межах дослідження існуючого природного ландшафту
- Візуальне сприйняття забудови та оновлення середовища
- Критерії аналізу архітектурного середовища

Студент повинен виконати

1. Контрольну роботу (питання стор.17 метод.реком.)
2. Дві клаузули - Аналіз містобудівної структури (приклад рис.1) та Архітектурно-типологічний аналіз архітектури (приклад рис.2).

РОЗДІЛ III. Методи комплексного архітектурного дослідження

3.1. Структура типологічного дослідження в архітектурі, функціональні системи архітектурних об'єктів , натурні обстеження

Структура типологічного дослідження націлена на вивчення прийомів формування по типологічним ознакам та особливостям, розробити систему варіантів та виділити набір можливих чи основних функцій об'єкту дослідження, взаємозв'язок цих функцій, їх вплив на основні рішення об'ємно – планувальної структури об'єкту дослідження, конструктивні особливості. Результатом дослідження стає визначення типу чи рекомендації що до розробки принципіальної функціонально-типологічної моделі нового типу, вдосконалення об'ємно-планувального рішення. Чи для реконструкції таке дослідження деталізує метод реорганізації об'ємно-планувальної структури об'єкту[3].

- Основи типологічного аналізу архітектурних споруд
- Функціональна типологія
- Дослідження планувально-функціональних систем
- Композиційний аналіз, алгоритм натурних обстежень
- Архітектурно-конструктивні обстеження
- Синтез форми та функціонального наповнення у сучасній архітектурі
- Матеріал, форма та пропорції

3.2. Методи комплексних архітектурно-планувальних досліджень, композиційно-стилістичних, простір та облік в архітектурі

Дослідження проводиться з використанням методу порівняльного аналізу вітчизняного та закордонного досвіду проектування та утримання будівель, які досліджуються, систематизації відповідних наукових досліджень, аналізу нормативних документів, архівних та статистичних даних, літературних та інформаційних джерел, натурального обстеження.

Доводяться приклади обстежень, вивчаються окремі питання та кластерні формування, питання оновлення середовища міста, підпорядковуючи кластерну типологію задачам виникнення нової типології в архітектурі, взаємозв'язок архітектурних та містобудівних питань через оновлення концепту типу[2].

Метод комплексних архітектурно - планувальних та композиційно-стилістичних досліджень базується на формуванні прикладних інструментів що до знаходження нових конструктивних рішень та компоновання, знаходжень новітніх технологій, матеріалів, то що.

- Архітектурно-стилістичний аналіз у типологічному дослідженні
- Питання художнього обліку об'єкту дослідження
- Силуетність та візуальне сприйняття
- Структурування за об'ємно просторовими типами в дослідженні
- Масштабність та композиція, система схожих ознак

- Новітні тенденції в архітектурі формування композиційно-стилістичних ознак
- Художні традиції в архітектурно-типологічному дослідженні.

3.3. Історична забудова. Морфотипи в архітектурі

В системі планування сучасного міста важливо розробити систему комплексної методології та алгоритмі вивчення та відродження історичного обліку та індивідуальності забудови, її своєрідності. Таке дослідження формує рекомендації що до подальшого утримання історичної забудови, доцільності відновлення втрачених елементів, реставрації втраченої унікальності окремих елементів чи об'єктів, санація та нейтралізація дисонуючої забудови, благоустрій територій у розрізі сучасних вимог, визначення потенціалу споруди та соціально-економічної ваги об'єкту. Ретроспективне дослідження та метод хронологічного порівняльного аналізу визначає характер забудови, визначає її подальший розвиток та потенціал пристосування у розрізі сучасних вимог та тенденцій розвитку міста.

В розрізі цього методу архітектурно типологічного дослідження можливе вивчення та визначення Світового досвіду двох напрямків досліджень та впровадження принципів контрасту в історичному ядрі міста чи принцип спадкоємності[8].

- Методи досліджень історичної забудови
- Ретроспективні дослідження забудови
- Морфотипи, морфологічні структури в архітектурі, елементи
- Алгоритми типологічного дослідження архітектурного історичного середовищ
- Система схожих ознак акцентів та елементів різних періодів
- Моніторинг ступені збереження історичної забудови
- Межі охоронних зон історичної забудови
- Класифікація пам'яток історичної забудови.
- Світовий попит методів досліджень, проектування та подальшої експлуатації історичної архітектурної забудови.

3.4. Оформлення результатів дослідження

- Розділи дослідження, формування основних висновків та графоаналітичних таблиць
- Вибір єдиного стилю подачі анкетних, та статистичних даних
- Визначення єдиного стилю та складу фото аналітичних матеріалів порівняльного аналізу
- Графоаналітичні зображення містобудівного аналізу, композиційні осі, виявлення містовідтворюючих елементів, доміант, тощо
- Схеми основних візуальних характеристик, силуетності, то що
- Схеми виявлення основних типів забудови в межах дослідження

- Визначення єдиного професійного стилю подачі та зображень основних висновків щодо архітектурно-функціональних, об'ємно – просторових та художньо-стилістичних досліджень.
- Фото та репродукції
- Визначення об'єму та формування додатків.
- Перелік посилань та приклади досліджень

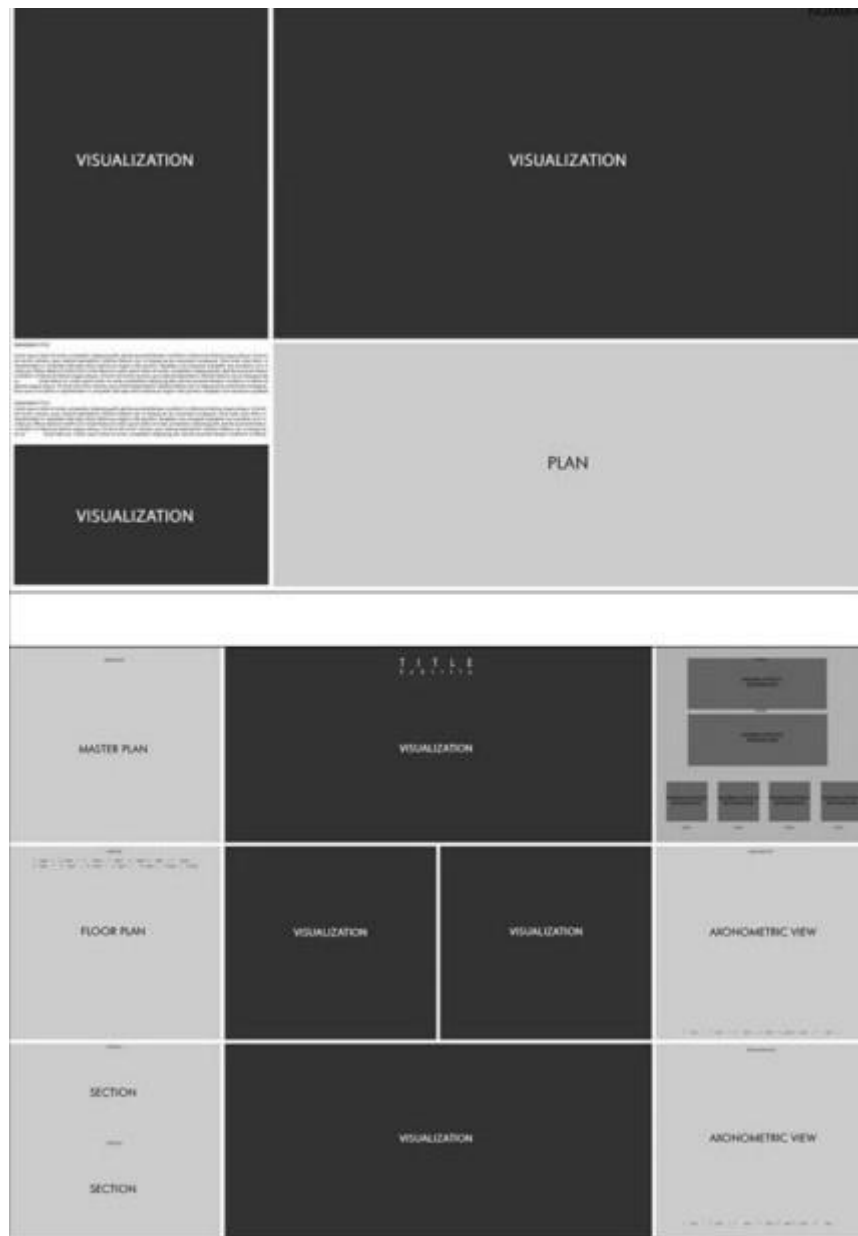
Студент повинен виконати:

1. Реферат (обсягом 20-30 стор.)
2. Оформлення виводів типологічного аналізу (приклад рис.4).
3. Контрольна робота.

Структура реферату

Вступ

1. Класифікація методики дослідження.
  2. Фактори архітектурного дослідження з прикладами
  3. Функціональні систему архітектурних об'єктів з прикладами
  4. Архітектурно-планувальні дослідження з прикладами
  5. Композиційно-стилістичні дослідження з прикладами
- Список використаних джерел

приклади оформлення
 виводів до типологічного аналізу

Рис.1. Приклад розкладу оформлення виводів типологічного аналізу

приклади оформлення
висновків до типологічного аналізу

Рис. 2. Приклади оформлення висновків до типологічного аналізу

Питання для поточного контролю на практичних заняттях:

1. Назвіть значення типа в архітектурі.
2. Назвіть задачі типологічного дослідження. Історичні аспекти.
3. Назвіть нові типологічні можливості.
4. Назвіть інформаційні ресурси, системи.
5. Системний аналіз при дослідженні та зміст програми дослідження
6. Інформаційно-пошукова діяльність як базуюча форма системного, типологічного аналізу
7. Моделі інформаційно-аналітичного пошуку, приклади аналізу типологічних трансформацій
8. Соціально-економічні та інші фактори
9. Роль соціальних досліджень у системі типологічного аналізу
10. Науково-технічні та професійні фактори впливу у типологічному аналізі
11. Комплексне врахування архітектурно-середовищних факторів, характер взаємодії з середовищем
12. Дослідження середовища макрорівня, містобудівні системи, районування територій.
13. Основи типологічного аналізу архітектурних споруд
14. Дослідження планувально-функціональних систем
15. Композиційний аналіз, алгоритм натурних обстежень
16. Архітектурно-конструктивні обстеження
17. Архітектурно-стилістичний аналіз у типологічному дослідженні
18. Питання художнього обліку об'єктів дослідження - силуетність, об'ємно-просторові типи в дослідженні, масштабність
19. Ретроспективні дослідження, морфо типи елементів
20. Алгоритм типологічного дослідження архітектурного історичного середовища
21. Приклади графо метричних та ілюстративних напрацювань в типологічному дослідженні.
22. Алгоритм формування результатів дослідження.

Список рекомендованої літератури

1. Архітектура: короткий словник / А.П. Мардер, Ю.М. Євреїнов, О. А. Пламєницька та ін.; за заг. ред. А. П. Мардера. - К.: Будівельник, 1995. - 335 с.
2. Араухо И. Архитектурная композиция / Игнасио Араухо. – М.: «Высшая школа», 1982. - 207 с.: ил.
3. Архитектурно-строительное проектирование. Методология и автоматизация: совм. изд. СССР - Франция / [Э. П. Григорьев, А. А. Гусаков, Ж. Зейтун, С. Порада]; под ред. А. А. Гусакова. - М. : Стройиздат, 1986. - 240 с.: ил.
4. Бархин Б. Г. Методика архитектурного проектирования: учеб.- метод. пособие для вузов. [2-е изд., перераб. и доп.] / Б. Г. Бархин. - М. : Стройиздат, 1982. - 224 с., ил
5. Лаврик Г. І. Основи системного аналізу в архітектурних дослідженнях і проектуванні: підручник / Г. І. Лаврик. - К.: КНУБА, 2002. - 140 с.
6. Лях. В. М., Дмитренко А. Ю. Основи типологічного аналізу в архітектурі та містобудуванні: навч. посіб. Полтава, 2016. 194 с.
7. Мусатов А.А., Кочергін В. В., Резвіна Ю. Е., Шубєнкова М. Ю. Методика архітектурного аналізу: навч. посіб. Москва, 2015. 53 с.
8. Типологія громадських будинків і споруд: посібник (для студ. вищ. навч. закл.) / Л. М. Ковальський, В. М. Лях, А. Ю. Дмитренко та ін. - К.: Основа, 2012. - 272 с.: іл.
9. Основи дизайну архітектурного середовища: підручник / В. О. Тимохін, Н. М. Шебек, Т. В. Малік та ін. - К.: КНУБА, 2010. - 400 с.

Список використаних джерел.

1. Навчальний посібник до виконання випускної магістерської роботи за освітньо-науковою програмою спеціальності 192 – «Будівництво та цивільна інженерія»// Менайлюк О.І., Галушко В.О., Дмитрієва Н.В. - Одеса: ОДАБА, 2020 – 138 с.
2. Менайлюк А. И. Инновации в строительстве и реконструкции // А.И. Менайлюк, Т.М. Дубельт - К.: ТОВ НВП "Інтерсервіс", 2018. – 650с.
3. Монографія «Оптимизация организационно-технологических решений реконструкции высотных инженерных сооружений»// Менайлюк А.И., Ершов М.Н., Никифоров А.Л.,: К.: Інтерсервіс 2016 - 330с
4. Лях В.М. Основи типологічного аналізу в архітектурі та містобудуванні: навчальний посібник\ В.М. Лях, А.Ю. Дмитренко, за заг. ред. В.М. Ляя-Полтава: Полт НТУ, 2016.-197с.:іл.
5. Типологія будівель та споруд: практикум\ уклад. О.В. Чемакіна, Л.М. Бармашина, І.А. Лисюк,- К. НАУ, 2016-64 с.
6. Шебек Н.М. Типологічні особливості корисного архітектурного середовища\ НМ Шебек [\Архітектурний](#) вісник КНУБА: Наук.-вироб. Збірник\відпов. Ред. Куліков П.М.-К.,КНУБА,2013.-ВИП. 1.-С. 176-182.
7. Шимко В.Т., Гаврилова А.А. Типологические основы проектирования архитектурной среды.-М. Изд-воАрхитектура-С,2004.-104
8. ПАТЕНТОЗНАВСТВО. Л.М. Сусліков, В.С. Дьордяй// Навчальний посібник. навчальної літератури, 2005.- 232 с.